

”DEN STORA SOCIALISTISKA KULTURELLA REVOLUTIONEN”

Av pol. mag. ÖSTEN BOHLIN

Artikelförfattaren pol. mag. Östen Bohlin deltog i juni 1966 i en gruppresa till Kina arrangerad av Utrikespolitiska föreningen i Stockholm. Denna resa förbereddes under hösten/våren 1965—66 vid en serie sammanträden med de blivande resenärerna. Förutom Peking besöktes städerna Nanking, Shanghai, Hang-Chow och Kanton. Tillfällena gavs till studiebesök vid institutioner, industrier och folkkommuner samt till samtal med kinesiska ungdomar och studenter.

skrev detta i början av juni månad 1966.

Utrensningarna i Peking började under hösten 1965, då en grupp intellektuella anklagades för borgerliga och revisionistiska åsikter. Sedan dess har de fortsatt inom och utom kommunistpartiet. Då jag i juni 1966 anlände till Peking hade partiledningen beslutat att fullfölja kampanjen på bredast möjliga bas och över hela landet. I Röda Fanan, de kinesiska kommunisternas teoretiska huvudorgan, kunde man läsa att ”fienden är beredd och vässar sitt svärd. Han vill halshugga oss. Han vill ta ifrån oss makten.” Med fienden avses i detta fall inte de onda amerikanska ”imperialisterna” eller de förrädiska sovjetryska ”revisionisterna”, utan oppositionella i de egna leden, vilka ”erövrat ett antal viktiga positioner”. Enligt Röda Fanan har de försökt tillvälla sig makten i partiet, inom armén och regeringen och att återinföra kapitalismen. Deras avsikt har varit — enligt tidningen — att då förutsättningarna därför blev gynnsamma göra en ”kontrarevolutionär” statskupp. I en annan kinesisk tidning kunde man läsa om vad som

”Vi vill inte endast förbättra utan även utrota dekadent kultur. Utan detta utrotande blir den socialistiska uppbyggnaden meningslös... Varje kommunist kommer att sättas på prov i denna stora kulturella revolution... Alla måste visa i handling att de är massornas verkliga tjänare och att de verkligen sätter ordföranden Mao Tse Tung skrifter som en ledstjärna.” Pekingtidningen Folkets Dagblad

skulle komma att hända om och när de sammansvurnas planer förverkligats: På kort tid skulle allt som vunnits av det kinesiska folket i dess årslånga kamp förstöras. Folket skulle på nytt bli utsatt för förtryck och förföljelse. Människorna skulle på nytt tvingas leva som lastdjur. Imperialismen och imperialisterna skulle vända tillbaka. På nytt skulle landet sjunka ned i ett kolonialt eller halvkolonialt tillstånd.

Det är i och för sig naturligt att kritiken inom och utom partiet mot den förda regeringspolitiken skulle öka i det nuvarande läget. Opposition var att vänta både inom partiet och inom armén efter de bakslag som drabbat Kina på det utrikespolitiska området sedan årsskiftet 1964—65. Minskad ökningstakt eller stagnation inom jordbruks- och industriproduktion har också givit upphov till protester och följts av kritik. Denna opposition hade kunnat — och kan fortfarande — bli farlig för det kinesiska kommunistpartiets ställning om inga åtgärder hade vidtagits för att motverka den eller leda in kritiken på områden där partiet lättare kan kontrollera den.

Som sensationellt kunde det dock betecknas, när Peng Tchen några dagar före min ankomst till Peking tvingades lämna sin post. Han var medlem av politbyrån, ordförande i huvudstadens partiutskott och av flera bedömare betraktad som en av de fem mest in-

flytelsrika männen i partiet. Strax därefter följde två andra kommunistiska ledare honom i spåren. De båda ställföreträdande cheferna för centralkommitténs propagandaavdelning, Tchou Jang och Lin Mo-han, lämnade sin ställning. Centralkommitténs dittills allmäktige propagandachef, Lu Ting-ji, störtades senare under sommaren. Denne var samtidigt biträdande kulturminister i regeringen och betraktades som en av kandidaterna till politbyrån. Den ledningens absoluta solidaritet inåt och utåt, som under sjutton år varit kännetecknande för det kinesiska kommunistpartiet, har börjat falla sönder. Många tecken tyder istället på att en intensiv politisk maktkamp nu har inletts.

En första förutsättning för att maktkampen skall kunna uppstå måste vara antagandet att partiordförande Mao Tse-tungs ställning blivit försvagad. I Peking söker man på ett beslutsamt sätt motarbeta alla rykten som talar om att så är fallet: Mao sägs vara vid bättre hälsa än någonsin. Hans roll som ledare och landsfader är ett ledmotiv i den landsomfattande kampanj under namnet "den stora socialistiska kulturella revolutionen" vilken inleddes i de största städerna i kustprovinserna under juni 1965. De tal som Mao hållit och de böcker han skrivit skall läsas av alla. Arbetare och bönder, studenter och lärare: alla skall ledas framåt av Maos ord i sitt dag-

liga arbete såväl som vid tillfällen då viktigare beslut skall fattas.

Liu Chao-tchi inte längre "kronprins"?

Man kan inte undgå att lägga märke till att Mao Tse-tung sedan mer än nio månader hållit sig borta från offentliga framträdanden i politiska sammanhang. När under vintern och våren 1966 rykten spred sig i världspressen om Maos svåra sjukdom, till och med hans död, berodde detta naturligtvis på att han inte visat sig inför den utländska pressen på lång tid. Under maj månad hade vissa kinesiska tidningar publicerat ett fotografi visande Mao när han välkomnade en albansk regeringsdelegation på besök i Kina. Ingenting nämndes om tid eller plats för händelsen.

En så viktig händelse som fyrtiofemårsdagen av grundandet av det kinesiska kommunistpartiet "firades" i Peking utan någon offentlig festlighet eller högtidstal av partiledaren. Detta är anmärkningsvärt eftersom dylika tillfällen alltid i kommuniststater alltid ger anledning till omfattande manifestationer och ännu mera så eftersom partiet för närvarande enligt officiella uttalanden från Peking är inbegripet i en kamp "på liv och död" med revisionistiska och borgerliga element runt om i landet.

Följande fråga förefaller berättigad: Vilka är de män, som stödande sig på den store mästarens lära redan i dag söker bygga ut

sina positioner inför den situation, som inträder då Kinas Lenin — Mao Tse-tung — drar sig tillbaka från sin ledarställning? Ännu för ett år sedan föreföll det som om svaret på denna fråga var ganska enkelt.

Liu Chao-tchi ansågs vara den man som Mao utsett till sin efterträdare. Sedan sin ungdom har Liu varit en av Maos närmaste medarbetare och förtrogna. Alltsedan den kulturella revolutionen inleddes har bilden ändrats. Liu har trätt i bakgrunden. Andra män leder den stora kampanj som många väntat att Liu skulle ha överinseendet över. I april 1966 kunde man till och med märka tecken på att Liu förlorat den ställning han haft inom partiledningen. När han vid den tiden återvände till Kina efter en resa till Burma och Pakistan väntade ingen som helst mottagningskommitté på honom. I egenkap av statspresident skulle han enligt även i Kina vedertagna normer ha fått ett sådant officiellt mottagande. Sedan dess har Liu vid skilda tillfällen visat sig tillsammans med andra prominenta personer. En slutsats som ligger nära till hands är den, att Liu fortfarande måste räknas till Maos tänkbara efterföljare, men att han inte längre kan betecknas som ensam favorit till posten.

I stället förefaller försvarsministern och politbyråmedlemmen marskalk Lin Piao att ha stärkt sitt inflytande. I kinesiska tidning-

ar har han presenterats som den rätte uttolkaren av Maos skrifter och samtidigt betecknats som den närmaste stridskamrat under kampåren. Marskalk Lin är dessutom med sina 59 år den yngste inom det översta ledarskiktet. Sina främsta sporrar tjänade han som segerrik fältherre i den sista fasen av det kinesiska inbördeskriget 1946—49.

Genom det språkrör som står till Lin Piaos förfogande — arméns tidning — har han haft tillfälle att spela en förgrundsroll i den kulturella revolutionen. Folkets Dagblad, organ för kommunistpartiet i Peking, publicerade under juni ledande artiklar hämtade från Lins tidning. Detta kan dock i sin tur möjligen förklaras genom att de ansvariga för partiorganet, nämligen propagandachefen Lu Ting-ji och hans närmaste medarbetare sedan en längre tid varit i onåd hos den ledande gruppen inom politbyrån. I vilket fall som helst har marskalk Lin aldrig förut framträtt i rollen som ambitiös chefsideolog. Tvärtom har han avhållit sig från de flesta offentliga framträdanden. Anledningen härtill är en långvarig sjukdom. Därför skulle det trots allt vara anmärkningsvärt om han lyckades nå posten som ledare för Mittens rike.

Chefsideologen som maktpolitiker

Vid mitt andra besök i Peking i slutet av juni syntes tecken som

tydde på att den egentliga maktkampen utspelade sig i själva partiapparatusens centrum. Under hela månaden hade industriarbetare, studenter och skolbarn organiserats i demonstrationståg genom gatorna till huvudstadens partihögkvarter, där de "fått tillfälle att ge sitt stöd för de maktavande och att uttrycka sin avsky för partiets fiender." Denna aktivitet hade avmattats. Antagligen pågick dessa dagar intensiva överläggningar om hur kampanjen i fortsättningen skulle läggas upp.

Mao Tse-tungs arvtagare måste förmodligen sökas inom denna krets. En nyckelposition inom partiet innehas av generalsekreteraren Teng Hsiao-ping. Han tillhör politbyråns största utskott och leder arbetet inom partisekretariatet, det organ som har till uppgift att verkställa politbyråns beslut. Sekretariatet och därmed Teng har också stort inflytande över personfrågorna inom partiet. Vid sidan av Mao Tse-tung är Teng Hsiao-ping partiets chefsideolog. Vid flera viktiga tillfällen har han fungerat som rådgivare åt Mao. Då den senare 1957 besökte Moskva för samtal med Chrustjev medföljde Teng som hans enda medhjälpare. Han fungerade som rapportör vid de viktigaste partikonferenserna; han var chef för den kinesiska delegation, som i juli 1963 förde de utomordentligt svåra förhandlingarna med Sovjetunionen. I dag tillhör han de flitigaste författarna bland

dem som kritiserar de ryska kommunisterna för förräderi mot revolutionen och för samarbete med USA.

”Den ständiga revolutionen”

Vid många tillfällen under min resa genom Kina hörde jag kineser tala om att ”95 procent av folket är med oss”, det vill säga stöder kommunistpartiets och regeringens politik. Om detta skulle vara sant innebär det att det finns en opposition som omfattar 25—30 miljoner människor i vuxen ålder. Denna siffra bör jämföras med kommunistpartiets medlemssiffra, vilken säges vara 16—17 miljoner. Man kan inte diskutera politik med någon kines som stöder partiets linje utan att han gång på gång kommer tillbaka till Mao Tse-tungs skrift ”Om motsättningarna inom folket”. Innehållet i denna grundar sig på ett föredrag som hölls i februari 1957 och ligger nu till grund för den intensiva masskampanjen för att ”utrota de borgerliga tendenserna”. Bakom den ständiga klasskamp, som enligt Mao måste pågå i varje socialistiskt samhälle också efter det att proletariatet upprättat sin diktatur, ligger det faktum att människan icke är anpassad till ett liv i det kommunistiska idealsamhället. Därför måste hon ständigt uppfostras av partiet. Annars finns en mycket stor risk för en utveckling liknande den i Sovjetunionen, där ”den moderna revisionismen” tillvällat sig mak-

ten. Denna rädsla för ett förborgerligande av den kinesiska kommunismen har aldrig hittills varit så påtaglig i landet. En av de mest intressanta erfarenheter som en besökare just nu i Kina kan göra, är att den kinesiska kommunismen, som länge var en av världens mest optimistiska ”trosläror”, har fått ett starkt inslag av pessimism. Resignationen gäller främst möjligheterna att inom överskådlig tid utrota ”de borgerliga tendenserna”, frestelserna att sätta skapandet av en trygg framtid för den egna familjen och den egna individen i främsta rummet. En ungdomsledare i Nanking påpekade för mig att ”vi måste ständigt börja om från början. Vi måste ständigt uppfostra ungdomen på nytt. Annars sticker de borgerliga tendenserna upp huvudet igen.”

Inom de kinesiska universiteten och även vid mellan- och gymnasieskolorna genomfördes masskampanjen för den kulturella revolutionen med metoder som gav prov på den förslagenhet, med vilken partiledningen ibland gick till väga. I Peking arrangerades sammankomster för lärarna vid universitetets olika institutioner. Rektorn för universitetet hade avsatts någon av de första dagarna i juni och ledningen hade övertagits av en kommitté, utsedd av politbyrån. Lärarna tvingades utöva kritik mot varandra. En lärare utpekades som skyldig till avvikelser från den sanna Maoistiska linjen i sin

undervisning och i sin samvaro med studenterna. Hans eller hennes kolleger hade sedan att kritisera den anklagade, vilken försågs med en toppig mössa samt tvingades stå på ett bord i rummet. Undervisningen inställdes och studenterna gavs andra uppgifter: på stora pappersark skrev de ned kritik mot lärare och mot kamrater som förbrutit sig mot partiets linje. En lärarhögskola i Shanghai hade entréer och väggar i de skilda institutionsbyggnaderna fullhända med dessa affischer. På andra platser inom området skrev konstnärligt begåvade studenter hyllningstal till Mao och partiet.

Kina och framtiden

Olika tidningar i Kina har beklagat de yngres brist på intresse för och erfarenhet av klasskampen. Man anser att de saknar den rätta insikten om klassfiendens hårdhet och hänsynslöshet. Vid skilda tillfällen under de senaste åren har inom den kinesiska pressen förekommit försiktig kritik mot regeringen och mot Maos "hårda" utrikespolitiska linje.

Bland dem som skrivit befinner sig några av dem som under de senaste månaderna blivit föremål för utrensningarna inom partiet och inom universiteten.

Andra förklaringar än de här skildrade kan också sökas till det livliga inrikespolitiska skeendet i Kina sedan några månader tillbaka. De stora massorna utsätts för en intensiv indoktrinering, så att det inte skall råda något tvivel om att Mao Tse-tungs uppfattning om det oundvikliga kriget mellan imperialister och revolutionära delas av hans 700 miljoner landsmän. Kina skulle om denna tolkning är den rätta ha accepterat eventualiteten av ett krig med USA. När USA på allvar engagerade sig i Vietnam-konflikten hade man i Peking att välja mellan att medverka till förhandlingar och en kompromissfred eller också ge prioritet åt motståndet mot den amerikanska "imperialismen" — även om detta förr eller senare innebär kinesiskt truppstöd åt Nord-Vietnam och FNL och risk för amerikanska bombningar av kinesiska mål.

(1/8 1966)